

Małgorzata Rejmer (Polsko)

Prozaička a reportérka narozená v roce 1985. Absolventka kulturologie na Varšavské univerzitě. Debutovala v roce 2009 románem *Toksymia*. O čtyři roky později vydala sbírku reportáží o Rumunsku *Bukareszt. Kurz i krew* (Bukurešť. Prach a krev), za který obdržela mj. Cenu Teresy Toraňské udělovanou týdeníkem Newsweek a Literární cenu pro autorky Gryfia. V roce 2019 jí bylo uděleno prestižní ocenění Paszport Polityki za knihu *Błoto słodsze niż miód* (Bláto sladší než med), tentokrát věnovanou Albánii, která vypráví příběh země decimované terorem Envera Hodži, diktátora, který uvěřil tomu, že jeho země se může stát soběstačnou komunistickou tvrzí.

úryvek ze sbírky reportáží *Bukurešť. Prach a krev* přeložila Jarmila Horáková

Prach a krev

Bylo vedro k zešílení, když jsem sem poprvé přijela. Město, samo vyschlé na troud, z člověka vysálo sliny i pot. Z trávníků zbyly jen prerie zažloutlé trávy, šedivá země praskala suchem a protínaly ji chodníky z popelavého betonu. Stála jsem na náměstí svatého Jiří, na místě, které se později na mé soukromé mapě stane srdcem Bukurešti, a sledovala jsem další obratle Magherovy a Bălcescovy třídy, páteře města. Ničemu jsem nerozuměla. Řady oprýskaných domů připomínaly vymlácené a zlámané zuby v puse s vytaženou zubní nití kabelů lesknoucích se na slunci, které ovíjely ulice jako pavučina nebo stužka. Domy vypadaly, jako by právě svlékaly kůži, a celé město působilo, že se zakukluje a vyloupává zároveň, ale pouze sem tam ze staré slupky vykukovaly nové uhlazené části.

Ty se mi ale moc nelíbí. Dávám přednost starým vrstvám, z nichž se Bukurešť skládá, a rumunské nespoutanosti, která odjakživa obchází systém. Toho léta roku 2009 mě autobusy jeden po druhém odvážejí na konec města, protože na zastávkách nejsou žádné informace ani jízdní řády. Poznávám tak předměstí, kde je všechno provizorní a opotřebované. Sedím na obrubníku a přemýšlím, jestli nějakým zázrakem pochopím ten chaos, ten celek bez ladu a skladu, který mě vyhazuje na okraj. Existují tu přece nějaká pravidla hry, já je však neznám. Cítím velikost města a jeho chátrající sílu podšitou šílenstvím. Bukurešť je pro mě zahloupaná sama do sebe, instinktivní a nelogická. Je jako vroucí voda nebo vír, rozbouřená a kalná. Hlavními tepnami se valí proud aut, o několik kroků dále pospávají v postranních uličkách staré vily s pustými zahradami, kde se ticho mění v kámen. Znaky tohoto města jsou: černá klubka elektrického vedení na sloupech připomínající opuštěná ptačí hnízda, atmosféra rozkopaných ulic a provizoria vedle banketů ve vitrínách obchodů, pronikavá vůně lip a rozdrcených hroznů. Elegantní architektura dávno zašlého světa.

Drkotání kolébajících se tramvají, trubení vzteklych taxíků vteřinu před srážkou. Popěvky cikánských dětí a stařenek vlekoucích se kolem nespočetných květinářství, kde pracují matky těch dětí a dcery těch stařenek. Všude psi jako černé a šedivé ranečky, které zahodil nějaký spěchající chodec. Vnímám Bukurešť nějakou svou podvědomou součástí, ale chci víc, chci jí rozumět.

Takže se vracím. Dva roky se můj život skládal z návratů do Bukurešti. Nádraží Gara de Nord nebo letiště Otopeni. Občas radost při pohledu na to všechno, co mi připadá tak důvěrně známé, jako by to bylo moje, občas malátnost a občas pocit marnosti. Vlaky připomínající rakve, rozhrkané autobusy, lhostejná letadla. Červené kulaté slunce jako střelná rána. Pustá rovná zem. Vzpomínka na hory. Vzduch ztuhlý mrazem. Taxíky uhánějící nočním městem, kterým se pod kola vrhají psi šílení zoufalstvím a vztekem. Jedu vždy stejnou trasou a vím, co po cestě uvidím: rozeseté supermarkety, rezavějící lavičky na zastávkách, starý domek s lavičkou. Lesk a bídu předměstí. Fontánu Miorița, tedy Jehničku, pojmenovanou na počest nejslavnější rumunské balady vychvalující pokorné přijetí smrti. Vítězný oblouk, symbol těžkých i hrdých třicátých let. Na Piața Victoriei taxík odbočuje na třídu Ștefan cel Mare a Bukurešť se stává nelítostným bludištěm, děsí zdegenerovanou architekturou z Ceaușescových fantasmagorií.

Potom taxík odbočí do jedné z postranních uliček u Piața Muncii a všechno zakrní. Dál už auto nemůže jet. Jdu jakousi uličkou, která není ani v mapách na Googlu, přestože se nachází v centru města. Kráčím po udusané zemi, po zbytcích chodníku, který připomíná kostky rozházené na hliněné podlaze. Kolem jsou dřevěné ploty porostlé vinnou révou a na nich kočky. Vstupuju do malého domu, kde mám svůj pokoj v podkroví, celý obložený dřevem, kam se vždycky můžu vrátit, jak mi tvrdí Cosmin, majitel domu, který už spoustu let studuje psychologii a nikdy nikam nepospíchá.

Při svých poutích do Bukurešti jsem vždycky neměla tolik štěstí jako s Cosminem, který hostil pod svou střechou tuláky, ztroskotance a životní umělce všeho druhu a ničemu se nediví. Když přijíždím poprvé, abych se tu uhnízдила, táhnu s sebou kufr plný oblečení, stohy poznámek s rumunskými slovíčky typu „rákosí“ a „šťěrbina“ a další věci pro navození zdání normality. S tímto kufrem jsem se doplazila na ulici Transilvaniei ke zničené vile v barvě petechií, kde mám to potěšení měsíc a půl bydlet. Rumunsky blekotám, že mě těší, ale Patricia, která dům spravuje, přechází do angličtiny a v poněkud nervózním rozpoložení, jehož zdroj záhy poznám, mě vede na schodiště připomínající střevo, kam se můj kufr sotva vejde. Stoupám dokola po úzkých točitých schodech – a jsem tu.

Šestnáctimetrový pokoj z inzerátu se scvrkl na čtyři metry čtvereční. Je dlouhý jako postel a široký jako postel,

skříňka a malý stůl. Pokoj nemá okno, sotva špehýrku a všechny předměty kolem jsou staré a mrtvé nebo shnilé a rozbité.

Častuji Patricii slovy: „halo“, „jak to?“ a „to přece nejde“, ale Patricie si myslí, že všechno je v pořádku.

„Za ty peníze,“ oznamuje mi s distingovaným britským přízvukem, „určitě nenajdeš nic lepšího.“ Měsíc a půl v kobce jako z moldavského vězení mě přijde na tři sta euro.

„Ale,“ snaží se mě Patricie uklidnit, „můžeš používat koupelnu a kuchyni, ty jsou normální.“

Rozhlížím se po domě; je starý, plný kamrlíků a prázdný, jako by si je pronajímali sami zesnulí.

Zavírám za sebou zrezivělou branku a stojím uprostřed chodníku. Opravdu jsem tady, v Bukurešti. Jdu vpřed úzkými, meandrujícími uličkami, nevím kam. Je konec října, ale teplota sahá ke třiceti stupňům a vinná réva na plotech a zdech ještě ani nezačala červenat. Sedám si do hospody, objednávám si pivo Silva brună a posílám několik bezradných e-mailů. Hned se někdo ozve, že někdo další někoho zná, ten někdo rád pomůže, a tak se dostanu do bytu ve čtvrti Drumul Taberei. Všechno se mi tu líbí, mám pohodlný pokoj plný knížek, řadu luxusních věcí jako lampu a zrcadlo, žije se tady dobře. Mám také spolubydlíci: ona, Oana, prodává pečená kuřata, není moc velká a mluví vysokým hlasem, a on, Mihai, vychovatel s hustou kšticí, působí, jako by měl zpomalené reakce.

„Ona je nějaká spisovatelka,“ říká Oana sousedce ve dveřích. „Z Polska. Rumunsky vůbec nerozumí.“

„Vůbec?“ ptá se sousedka.

„Ne,“ odpovídá Oana, „vůbec.“

Potom na svém bílém povlečení najdu Oanin dlouhý černý vlas, který se táhne přes celou postel. Začínám si hledat nové místo a dostanu se na druhý konec Bukurešti, na Piața Muncii, kde si pronajmu pokoj u Tomka, v bytě v osmém patře. Když stojím u okna, vidím mohutné vily ze třicátých let, které ani trochu nezestárly, a šedivé zdi paneláků z konce osmdesátých let, které vypadají, že každou chvíli spadnou.

Ale moje poslední zastávka bude na druhé straně ulice, u Cosmina, kde se město prolíná s vesnicí a za špalíry činžáků se krčí domky a přístavby. Taková je celá Bukurešť. Na Piața Unirii to vztekle ryčí Asií, zatímco Calea Victoriei to je Paříž a elegance uprostřed bláta. Stačí se pustit hlouběji do postranních ulic a objeví se vesnice: ženy tu chodí všátčích, cikánské děti a psi se potulují po kostelním dvoře, slepice zobají v písku. Město se vydává předměstím napospas, hlavy věžáků se sklánějí dolů.

Nezůstalo tu nic, co by mohlo vyprávět o malé valašské osadě v době před šesti sty lety, která se později stala hlavním městem Rumunska. V 15. století tu prý sídlil sám Vlad Napichovač, ten slavný valašský panovník, jehož všichni podezřívají, že byl upír. On se přitom zkrátka jen rád díval, jak svět plane. Jak mnoho set lidí společně velmi pomalu umírá. Stačí je narazit na kůl. A pak postavit z těch kůlů les. Je možné stát se ďáblem s vlastním peklem.

Turci, kteří převzali vládu nad Moldavskem a Valašskem, v tom měli jasno: žádné hradby a pevnosti, Bukurešť se nemůže bránit. Město se tak rozrůstalo, jak chtěli jeho obyvatelé, nemělo začátku ani konce. Prostor netrpěl žádným omezením, každý mohl mít zahradu a v ní slepice a krávy. Těžko říct, jestli Bukurešť byla malým městem nebo velkou vesnicí.

Rumuni se na minulost neupínali. Bez lítosti bourali staré paláce, kostely, chalupy a zájezdní hostince. Na nekonečných valašských polích a v lesích nebyl kámen, takže se domy stavěly ze dřeva a dřevo se snadno ocitalo v plamenech. Bukurešť vyhořela každých pár desítek let a znovu vstávala z popela, pokaždé jiná.

Riziko a dočasnost jsou vyryty do života tohoto města. Jednou za několik desetiletí zbaví zemětřesení zdejší prostor neuživých objektů a lidí, kteří mají smůlu. Ale prach a krev se dají smýt, špína se dá oškrábat a už je možné nanášet novou vrstvu, novou masku, převlékat se, přivlastňovat si a půjčovat si totožnost. V dávné Bukurešti se mísily rumunské, židovské, arménské a turecké vlivy. Od 17. století mohou valašská knížata vládnout pouze na krátkém provaze tureckých sultánů a později, když se pokusí vybojovat větší svobodu, převezmou vládu nad Moldavským a Valašským knížectvím poslušní fanarioti, sultánovi řečtí místodržitelé. Když v 19. století ztrácí Turecko na důležitosti, odhodí Bukurešť turbany a dlouhé hábity a obléká se do krinolín a kabátků střižených podle pařížské módy. Koneckonců, prohlásí Rumuni, jsme potomky císaře Trajána a římských legionářů, jsme latinským ostrovem ve slovanském moři. Rumuni by chtěli, aby si na ně vzpomněl jejich starý římský otec a pod křídla je vzala bezcitná matka Francie. Když se Moldavsko a Valašsko konečně sjednotí, rumunští bojaři se rozhlíží po vhodném vládcí. Němec bude ideální, usoudí a předloží Karlu Hohenzollernovi návrh, který se nedá odmítnout. V novém státě nazvaném Rumunsko zavádí Carol I. pruské pořádky a velká vesnice Bukurešť se mění na malou Paříž.

Pak vypukne první světová válka, která zanechá na mapě hrdé Velké Rumunsko – plné národnostních menšin, časovanou bombu. Pak začne druhá velká válka a Rumunsko se obratně vykrucuje – malá země v pasti, která se za každou cenu snaží uhrát cokoliv: nejprve vraždí po Hitlerově boku, pak ho zradí pro Sovětský svaz. Nakonec se komunistická Bukurešť skloní před Nicolaem Ceaușescem, ševcem z Oltenska. Pod bdělým dohledem „otce národa“ buduje nový rumunský člověk nové hlavní město, které se přiodívá do betonového úboru komunistické Asie. Bukurešť mění svou podobu a mění se i celé Rumunsko.

Opouštím Cosminův dům, jdu úzkými uličkami přes kousek vsi a vstupuji do víru velkoměsta. Přede mnou se táhne Decebalova třída s vysokou zástavbou ve stylu orientálního baroka podle Ceaușescova gusta, kde poblíkávají neony a

kavárny a hospody se vyznačují levným luxusem dávaným na odiv. Někde uprostřed dřevěného obložení, tapiserií a šerp visících ze stropu pobývá obvykle majitel daného podniku s prokvetlými vousy a našedlou tváří, oblečený do popelavého tureckého svetru s černým vzorem. Nic není tak, jak by mělo, myslí si ten muž, a proto tu káva stojí dvacet lei a jídlo chutnající po papíru a vodních rostlinách si může dovolit jen pár obchodníků a mafiánů. Podniky nesou rumunské názvy a předstírají, že jsou hedvábnou tkání naroubovanou z Las Vegas na zraněné tělo Bukurešti plné vředů a puchýřů. Tkáň předstírá hedvábí, protože Rumuni odjakživa milují luxus a jeho zdání. Všechno, co se chce líbit, je podle nepsané dohody select a de lux, ale lampiony, umělohmotné lustry a hliníkové příbory prozrazují, že máme co do činění s atrapou bohatství, se svátečně oblečeným pozlátkem.

Na ulici se realita vrací do svých rozhrkaných kolejí. Vlečou se tu psi a u pekárny postávají unavení důchodci. Podél obrubníků se táhne nehybná šňůra žlutých taxíků pokrytých kožichem prachu. Každý den, když jdu do obchodu nebo na zastávku, mívám tentýž kříž rostoucí ze země. Vypadá, jako by byl stoletý, ale přitom ho postavili před čtyřiadvaceti lety, hned po revoluci. Někdo tu zahynul uprostřed ulice. Možná ho zastřelil voják. A možná obyčejný Rumun. Možná ho zabila zbloudilá střela nebo možná někdo pečlivě mířil na jeho srdce a teprve pak stisknul spoušť.